

מזכר מדיניות

אוקטובר 2020

הפגיעה הכלכלית בסטודנטים בזמן משבר הקורונה

איל קמחי*

תקציר

רבים מהסטודנטים עובדים כדי לממן את לימודיהם ואת מחייתם. מחקר זה מוצא שמשבר הקורונה פגע בתעסוקת הסטודנטים ובהכנסתם במידה בלתי פרופורציונית, והדבר עלול להשליך על יכולתם לסיים את לימודיהם כמתוכנן. גם המחזור הבא של הסטודנטים יתקשה יותר לכלכל את עצמו במצב של אבטלה גבוהה ותחרות גוברת על המשרות המעטות המתאימות לסטודנטים. הקשיים הנוכחיים עימם מתמודדים הסטודנטים עלולים לגדול בעתיד, שכן הם אלה שיישאו במרבית הנטל של החזר החוב הממשלתי ההולך ותופח.

מבוא

המשבר הכלכלי המתלווה למגפת הקורונה פגע באופן לא מידתי באוכלוסיית העובדים הצעירים.¹ רבים מהעובדים הצעירים הם סטודנטים שעובדים על מנת לממן את לימודיהם. לא כל העבודות מתאימות לסטודנטים, עקב מגבלות הזמן שלהם, ורבים מהם מועסקים בענפי ההסעדה והאירוח שנפגעו קשות מהמגבלות שהוטלו על פעילותם. כתוצאה מכך, ייתכן שהסטודנטים נפגעו כלכלית ממגפת הקורונה יותר מאשר בני גילם שאינם סטודנטים. הפגיעה הכלכלית בסטודנטים עלולה למנוע מהם להמשיך את לימודיהם, ועלולה למנוע מסטודנטים פוטנציאליים להצטרף למעגל הלמידה האקדמית, אם יחששו שלא יהיה בידם לממן את לימודיהם ומחייתם. הדבר עלול להביא לפגיעה בצבירת ההון האנושי בישראל, שיש לה השלכות שליליות ברורות על הצמיחה לטווח ארוך. מטרת מחקר זה היא לבצע הערכה כמותית של הפגיעה הכלכלית בסטודנטים ולבחון את ההשלכות של פגיעה זאת.

* פרופ' איל קמחי, סגן נשיא מוסד שורש למחקר כלכלי-חברתי, מנהל המחלקה לכלכלת סביבה וניהול באוניברסיטה העברית.
¹ ממצאים אמפיריים המעידים על כך ניתן למצוא אצל אנדבלד, הלר וכראדי (2020), בנק ישראל (2020), משרד האוצר (2020), ופלוג, אבירם-ניצן וקידר (2020) לגבי ישראל, אצל Brynjolfsson et al. (2020) לגבי ארה"ב, ואצל Oswald and Powdthavee (2020) לגבי הממלכה המאוחדת.

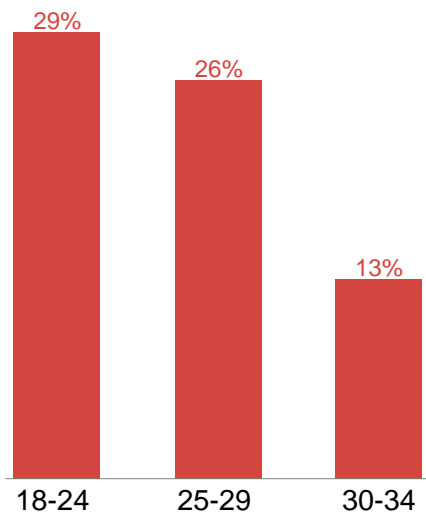
הנתונים והתוצאות

המחקר מתבסס על נתונים מסקר הוצאות משקי הבית בישראל לשנת 2018. תרשים 1 מציג את שיעור הסטודנטים מתוך קבוצות הגיל הרלוונטיות. בקבוצות הגיל 18-24 ו-25-29 שיעור הסטודנטים הוא 29% ו-26%, בהתאמה. שיעור הסטודנטים בקבוצת הגיל 30-34 יורד לכדי מחצית מכך, והופך להיות זניח בגילים מאוחרים יותר, ולכן מחקר זה יתמקד בשלוש קבוצות הגיל הנזכרות. כפי שניתן לראות בתרשים 2, שיעור המועסקים כשכירים בקרב הסטודנטים נמוך מאשר בקרב בני גילם שאינם סטודנטים.² שיעור השכירים דומה בכל קבוצות הגיל הרלוונטיות בקרב אלה שאינם סטודנטים. בקבוצת הגיל 18-24 שיעור השכירים בקרב הסטודנטים הוא מחצית מאשר בקרב אלה שאינם סטודנטים. גם בקבוצות הגיל האחרות שיעור השכירים בקרב הסטודנטים נמוך מאשר בקרב אלה שאינם סטודנטים, אולם ההפרש קטן בהרבה. היות שבקבוצת הגיל 30-34 שיעור הסטודנטים נמוך (תרשים 1), בסך הכל שיעור השכירים בקרב הסטודנטים נמוך משמעותית מאשר בקרב צעירים שאינם סטודנטים.

היקף התעסוקה של השכירים שהם סטודנטים נמוך משמעותית מאשר זה של אלה שאינם סטודנטים (תרשים 3). הפער בולט במיוחד בקבוצת הגיל הנמוכה, והוא הולך ומצטמצם עם עליית הגיל.

תרשים 1
שיעור הסטודנטים

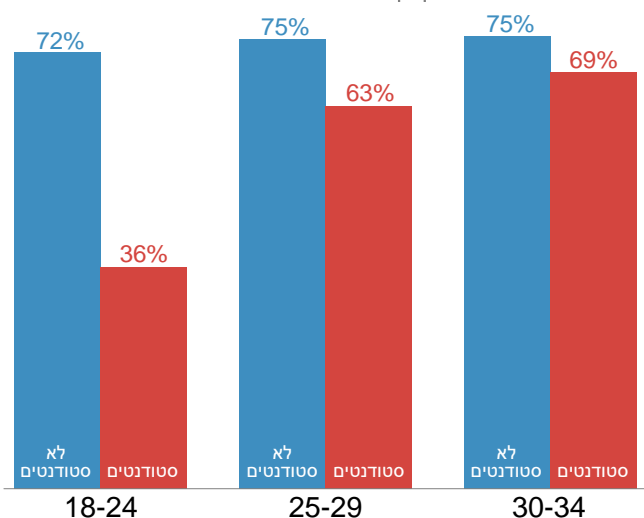
מתוך קבוצות הגיל הרלוונטיות

מקור: איל קמחי, מוסד שורש והאוניברסיטה העברית
נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

תרשים 2
שיעור השכירים

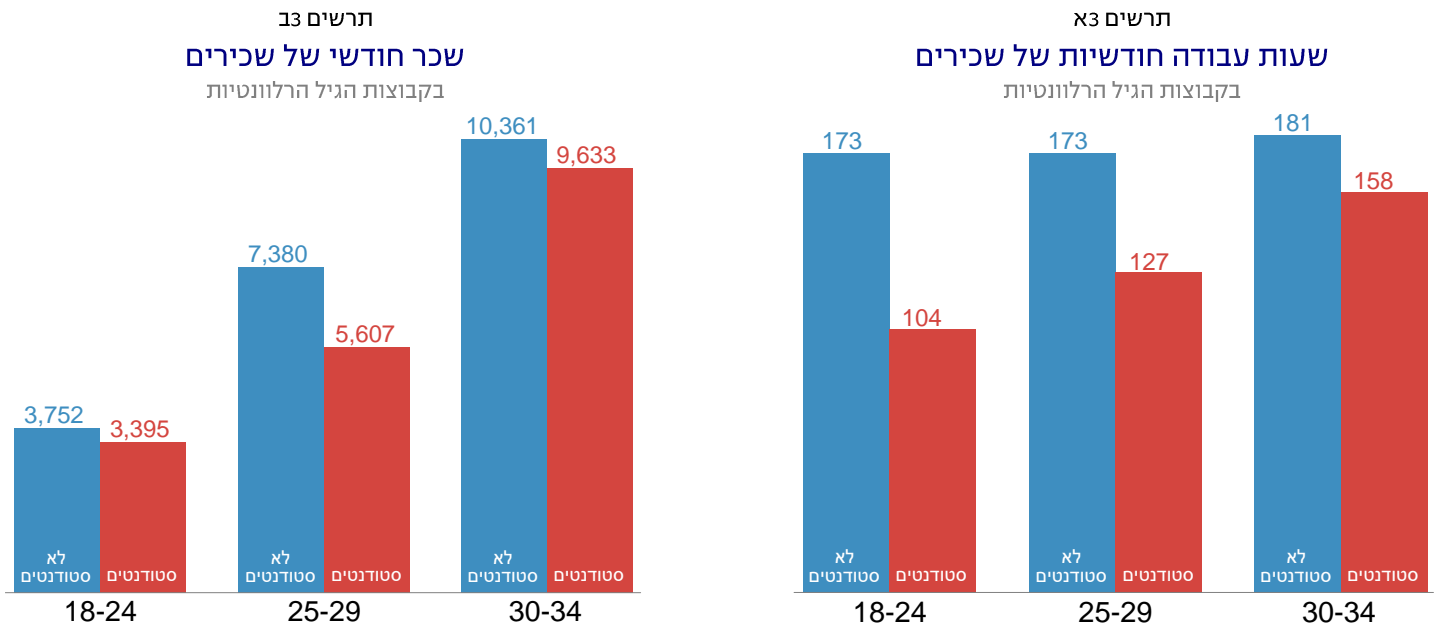
מתוך קבוצות הגיל הרלוונטיות

מקור: איל קמחי, מוסד שורש והאוניברסיטה העברית
נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

² שיעור העצמאים נע בין אחוז אחד בקבוצת הגיל הראשונה לשמונה אחוזים בקבוצת הגיל השלישית עבור אלה שאינם סטודנטים, ובין אפס בקבוצת הגיל הראשונה לשלושה אחוזים בקבוצת הגיל השלישית עבור סטודנטים.

תרשים 3

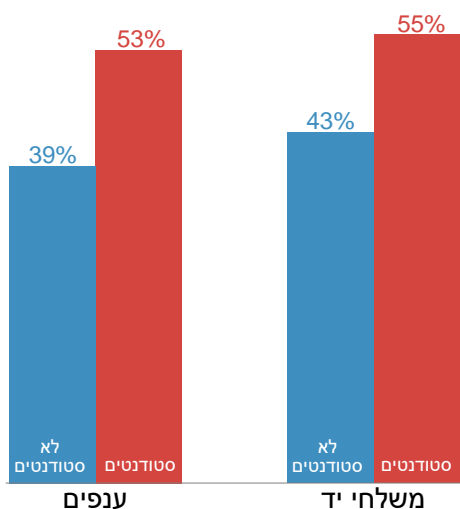

מקור: איל קמחי, מוסד שורש והאוניברסיטה העברית
נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

השכר החודשי של סטודנטים שכירים נמוך מאשר של שכירים שאינם סטודנטים (תרשים 3א),

ואולם הפרשי השכר בין שתי הקבוצות נמוכים מאשר הפרשי שעות העבודה, בעיקר בקבוצת הגיל הנמוכה.

תרשים 4
שיעור השכירים הצעירים* בענפים ובמשלחי יד בהם שיעור הנעדרים מעבודתם בגין משבר הקורונה גבוה

* גילי 18-34

מקור: איל קמחי, מוסד שורש והאוניברסיטה העברית
נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

המשמעות של פער קטן יחסית בשכר החודשי ופער גדול יותר בשעות העבודה היא שהשכר לשעה של סטודנטים גבוה מאשר של אלה שאינם סטודנטים.

על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2020), ניתן לדרג את ענפי התעסוקה ואת משלחי היד לפי שיעור השכירים שנעדרו זמנית מעבודתם מסיבות הקשורות לנגיף הקורונה בחודש מאי 2020. הן הענפים והן משלחי היד חולקו לשתי קבוצות: אלה שבהם שיעור הנעדרים מעבודתם הוא עד 25%, ואלה שבהם השיעור גבוה מ-25%.³

תרשים 4 מציג את שיעור הסטודנטים בגילי 18-34 ואלה שאינם סטודנטים באותה שכבת גיל המועסקים כשכירים באותם ענפים ומשלחי יד שבהם שיעור

³ דרוג הענפים ומשלחי היד והחלוקה מוצגים בנספח.

הנעדרים מעבודתם בגין משבר הקורונה גבוה, בעזרת סקר הוצאות משקי הבית של 2018. ניתן לראות כי יחסית לבני גילם שאינם סטודנטים, הסטודנטים מועסקים בענפים ובמשלחי יד שבהם תעסוקת השכירים נפגעה יותר ממשבר הקורונה. ניתן להקיש מכך כי הפגיעה הכלכלית בסטודנטים הייתה חמורה יותר מאשר בבני גילם שאינם סטודנטים.

סיכום והשלכות למדיניות

חלק ניכר מהסטודנטים עובדים כדי לממן את לימודיהם ואת מחייתם. היקף עבודתם נמוך משל צעירים בני גילם שאינם סטודנטים, וכך גם הכנסתם. משבר הקורונה פגע בתעסוקת הסטודנטים ובהכנסתם במידה בלתי פרופורציונית, והדבר עלול להשליך על יכולתם לסיים את לימודיהם כמתוכנן. בנוסף, המחזור הבא של הסטודנטים יתקשה יותר לכלכל את עצמו במצב של אבטלה גבוהה ותחרות גוברת על המשרות המעטות המתאימות לסטודנטים.

מקורות

אנדבלד, מירי, אורן הלר ולהב כראדי (2020), "השפעת המיתון בעקבות משבר הקורונה על רמת החיים, העוני והאי שוויון", מחקר לדיון מס' 133, מינהל המחקר והתכנון, המוסד לביטוח לאומי.
 בנק ישראל, דוברות והסברה כלכלית (2020), "ניתוח מיוחד של חטיבת המחקר בבנק ישראל: ניתוח הפגיעה בתעסוקה של משקי בית בעקבות הקורונה והשפעת החזרה הדרגתית של המשק לפעילות".
 הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2020), ירחון סקרי כוח אדם יוני 2020.
 משרד האוצר, אגף הכלכלן הראשי (2020), "מאפייני העובדים המושבתים", 1 ביוני 2020.
 פלוג, קרנית, דפנה אבירם-ניצן וירדן קידר (2020), "השפעת משבר הקורונה: עצמאים – שכירים", המכון הישראלי לדמוקרטיה.

Brynjolfsson, Erik, John J. Horton, Adam Ozimek, Daniel Rock, Garima Sharma, and Hong-Yi TuYe (2020), "Covid-19 and remote work: An early look at us data," Working Paper No. w27344, National Bureau of Economic Research.

Oswald, Andrew J., and Nattavudh Powdthavee (2020), "The Case for Releasing the Young from Lockdown: A Briefing Paper for Policymakers," IZA Discussion Paper No. 13113.

נספח

דירוג הענבים ומשלחי היד

לפי שיעור השכירים שנעדרו זמנית מעבודתם
מסיבות הקשורות לנגיף הקורונה בחודש מאי 2020

שיעור	ענף כלכלי
5.2	מינהל מקומי, ציבורי וביטחון וביטוח לאומי
7.8	אספקת חשמל
8.0	חקלאות, ייעור ודיג
9.7	אספקת מים, שירותי ביוב וטיהור וטיפול בפסולת
10.5	מידע ותקשורת
10.7	משקי בית כמעסיקים
13.7	שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח
16.2	תעשייה; כרייה וחציבה
18.6	בינוי
21.4	שירותים מקצועיים, מדעיים
22.2	שירותי בריאות, רווחה וסעד
25.0	פעילויות בנדל"ן
28.4	מסחר סיטוני וקמעוני
28.6	שירותי ניהול ותמיכה
30.2	חינוך
31.9	שירותי תחבורה, אחסנה, דואר
39.5	שירותים אחרים
51.9	אמנות, בידור ופנאי
66.8	שירותי אירוח ואוכל

שיעור	משלח יד
10.3	עובדים מקצועיים
11.9	מנהלים
18.1	בעלי משלח יד אקדמי
21.3	עובדים מקצועיים בתעשייה ובבינוי ועובדים מקצועיים אחרים
22.7	עובדים בלתי מקצועיים
26.0	הנדסאים, טכנאים, סוכנים ובעלי משלח יד נלווה
27.5	פקידים כלליים ועובדי משרד
36.1	עובדי מכירות ושירותים

מקור: ירחון סקרי כוח אדם, יוני 2020, הלמ"ס

מוסד שורש הוא מכון עצמאי ובלתי-תלוי לחקר מדיניות. המוסד עורך מחקרים מבוססי עובדות ובלתי מוטים על המשק ועל החברה האזרחית בישראל. מטרת המוסד לסייע בהנעת המדינה לתוואי ארוך טווח בר-קיימא, המעלה את רמת החיים בישראל ומקטיף את הפערים בה. לקידום מטרה זו, מוסד שורש מספק מידע למקבלי ההחלטות המובילים בישראל ולציבור הרחב במדינה ומחוצה לה באמצעות תדריכים ופרסומים ברורים ונגישים על מקורן, אופיין ומימדיהן של סוגיות שורש מולן ניצבת המדינה. המוסד מציע חלופות מדיניות לשיפור רווחת כל חלקי החברה בישראל וליצירת הזדמנויות שוות יותר לאזרחיה.